

Ερμηνεία αλληγορίας – Συμβολισμοί

Στην παραστατική εικόνα των αλυσοδεμένων μέσα στην υπόγεια σπηλιά, παρουσιάζεται ο άνθρωπος της δόξας, της πλάνης, του περιορισμένου οπτικού πεδίου, της εξαναγκασμένης όρασης. Ο άνθρωπος, που εκλαμβάνει ως κάτι πραγματικό τη θέα της σκιάς των πραγμάτων, αγνοεί την αλήθεια και είναι ανίκανος για ουσιαστική βοήθεια προς το σύνολο. Η εικόνα των αλυσοδεμένων αισθητοποιεί τον άνθρωπο της εικασίας, της δόξας, τον δέσμιο της πλάνης. Αυτός ο άνθρωπος μόνο κακό μπορεί να προκαλέσει, αφού αδυνατεί να υπηρετήσει τόσο το ιδιωτικό όσο και το δημόσιο καλό. Συγκεκριμένα, στην ενότητα εντοπίζονται οι εξής συμβολισμοί:

- Η **σπηλιά** συμβολίζει τον καθημερινό, αισθητό κόσμο ή την πολιτική κοινωνία, στην οποία ζουν οι άνθρωποι, όπως φαίνεται στη φράση «ομοίους ημιν».
- Με την έννοια **δεσμώτες** ο Πλάτων αναφέρεται στους εγκλωβισμένους στο ημίφως και την ακινησία. Αυτοί είναι αναγκασμένοι να μην μπορούν να μετακινηθούν ούτε καν να στρέψουν το βλέμμα τους προς το πραγματικό φως. Η υποχρεωτική καθήλωσή τους στην υπόγεια κατοικία συμβολίζει την άγνοια ακόμη και της ύπαρξης αληθινών πραγμάτων, την πλάνη και τον εθισμό των ανθρώπων στα φαινόμενα. Πρόκειται για αμαθείς ανθρώπους, επειδή αγνοούν την αλήθεια. Πιστεύουν πως η μόνη πραγματικότητα είναι ό,τι βλέπουν. Η στάση τους αυτή για τα πράγματα είναι εμπειρισμός, η γνωστική κατάσταση «εικασία», διότι αντικρίζουν τις σκιές των ομοιωμάτων που περνούν μπροστά από τη λάμψη της φωτιάς, κι αυτές τις «εικόνες», δηλαδή τις σκιές τις θεωρούν πραγματικές υπάρξεις. Οι φυλακισμένοι είναι «όμοιοι με μας», επειδή στηρίζονται στα απλά δεδομένα των αισθήσεων, βρίσκονται ανάμεσα στην άγνοια και στη νόηση, στον αναβαθμό της γνώσης που ο Πλάτων ονομάζει «δόξα». Είναι επομένως οι άνθρωποι που ζουν μέσα στο σκοτάδι της αμάθειας και θεωρούν ότι οι σκιές είναι τα πραγματικά όντα.
- Τα **ομοιώματα** συμβολίζουν τα πραγματικά αντικείμενα, έμβια και άβια, τον αισθητό κόσμο στον οποίο ζούμε. Είναι τεχνητά αντίγραφα των αληθινών αντικειμένων που βρίσκονται στον κόσμο των «ιδεών».
- Οι **σκιές** των αντικειμένων τις οποίες οι δεσμώτες βλέπουν στο τοίχωμα της σπηλιάς απέναντί τους και οι αντίλαλοι των ήχων που ακούνε δεν είναι αληθή και φωτεινά πράγματα, γιατί δεν αντλούν το φως τους από τον ήλιο αλλά από το φως του «πυρός». Πρόκειται για αισθητά πράγματα, που είναι μεταβλητά και συγκεχυμένα. Οι σκιές και οι ήχοι είναι τα δεδομένα της αίσθησης που οι

αλυσοδεμένοι εκλαμβάνουν ως αληθινή πραγματικότητα. Πιστεύουν πως η μόνη πραγματικότητα είναι ό,τι βλέπουν ή ακούν, ό,τι τους δίνει η αίσθηση. Η στάση τους για την πραγματικότητα μπορεί να αποδοθεί με τον όρο «αφελής εμπειρισμός» και η γνωστική τους κατάσταση με τον όρο «εικασία». Οι ήχοι που συνδέονται με τις σκιές αφορούν το δεδομένο της αίσθησης το οποίο και εμπιστεύεται το υποκείμενο έχοντας τη χαμηλότερη ποιότητα γνώσης (εικασία). Έτσι, οι δεσμώτες συνδέουν τους ήχους με τις σκιές που βλέπουν και πιστεύουν ότι παραγωγοί των ήχων είναι οι σκιές

- Τα **δεσμά** αποτελούν σύμβολο των υλικών αγαθών, των παθών και των απολαύσεων που αποπροσανατολίζουν τους ανθρώπους από τη σωστή κατεύθυνση, δηλαδή από την αναζήτηση της ουσίας των πραγμάτων και τη θέαση του Αγαθού. Είναι οι αισθήσεις που μας κρατούν δέσμιους και δεν μας αφήνουν να αντιληφθούμε την πραγματικότητα με τη βοήθεια της λογικής και υπό το φως του ορθού λόγου. Αν το εξετάσουμε σ' ένα ευρύτερο πλαίσιο, οι αλυσίδες μπορούν να παρομοιαστούν με τα εμπόδια που συναντάμε στη ζωή μας, με την προσήλωσή μας στα υλικά αγαθά που μας κρατούν μακριά από τη θέαση του αγαθού.
- Η **φωτιά** αποτελεί σύμβολο του ήλιου, χάρη στο φως του οποίου οι άνθρωποι μπορούν να βλέπουν τα αισθητά πράγματα. τεχνητή φωτιά συμβολίζει την αίσθηση, την οποία ο άνθρωπος συνειδητοποιεί ως πηγή γνώσης, δηλαδή τη δυνατότητα που δίνει η αίσθηση στον άνθρωπο να αντιλαμβάνεται τον κόσμο. Η φωτιά που καίει μέσα στη σπηλιά αποτελεί την πηγή του τεχνητού φωτός, από το οποίο φωτίζονται τα αντικείμενα μέσα στη σπηλιά και δημιουργούνται και οι σκιές. Έτσι, η φωτιά αυτή συμβολίζει την αίσθηση ως πηγή γνώσης. (Επιπλέον, αναφορικά με την πορεία του ανθρώπου από τον αισθητό στον νοητό κόσμο, γίνεται αντιληπτό ότι βρισκόμαστε στο στάδιο της «πίστεως», στο στάδιο δηλαδή κατά το οποίο οι απελευθερωμένοι δεσμώτες βλέπουν κάτι διαφορετικό από τις σκιές που μέχρι τώρα αντίκριζαν. Είναι η πρώτη συνειδητοποίηση ότι αυτά που έβλεπαν μέχρι τώρα δεν ήταν τα αληθινά όντα. Βέβαια, δεν έχουν φτάσει ακόμη στην απόλυτη θέαση του Αγαθού. Αυτό θα γίνει, όταν καταφέρουν να βγουν έξω από τη σπηλιά, στο φως του ήλιου και της γνώσης (αληθινό φως).)
- Η **ανοιχτή είσοδος στο φως** συμβολίζει τη δυνατότητα να περάσει κανείς από τον κόσμο του σπηλαιίου στον κόσμο του φωτός.
- Η **ανάβαση** από τη σπηλιά προς την έξοδο και η θέαση του «επάνω κόσμου» και του αγαθού συμβολίζει την άνοδο της ψυχής στο νοητό κόσμο, τον κόσμο των «ιδεών», ο οποίος κατά τον Σωκράτη, είναι και ο αληθινός. Συμβολίζει την πορεία

του δεσμώτη από την άγνοια προς τη γνώση, την απελευθέρωσή του, που σκοπό έχει την κατάκτηση της γνώσης και της αλήθειας με τη νόηση και την παιδεία και, επομένως, τη μεταστροφή του σε φιλόσοφο-βασιλέα. Έτσι, ο αισθητός κόσμος η εικασία και η δόξα αντιστοιχούν στον κόσμο εντός της σπηλιάς κατά ανιούσα πορεία, από τον χαμηλότερο και σκοτεινότερο χώρο προς τον υψηλότερο και φωτεινότερο, εντός σπηλιάς. Από την άλλη, ο πνευματικός κόσμος, η διάνοια και η νόηση αντιστοιχούν στον κόσμο έξω από τη σπηλιά κατά ανιούσα πορεία πάλι, δηλαδή από τον φωτεινό χώρο στην πηγή του φωτός (Ιδέα του Αγαθού). Έχοντας αποκτήσει ο άνθρωπος αυτά τα γνωστικά και κατά συνέπεια και ηθικά εφόδια θα μπορέσει να αφοσιωθεί πλήρως στο έργο της διακυβέρνησης της πολιτείας, που είναι και το ζητούμενο.***

ανάβασις: Το ουσιαστικό αυτό, όπως και το αντίστοιχο ρήμα, χρησιμοποιείται συμβολικά από τον Πλάτωνα, για να δείξει την πορεία του ανθρώπου προς τη γνώση και την προσέγγιση (θέαση) του Αγαθού. Πρόκειται για μια πορεία ανηφορική· απαιτεί χρόνο και μόχθο. Αντιστοίχως μακρόχρονη και κοπιώδης περιγράφεται στην *Πολιτεία* η εκπαίδευση των *έν παιδεία πολιτών* και μελλοντικών φυλάκων.

- Η **επάνω οδός** είναι η διαδρομή που πρέπει να κάνουν οι άνθρωποι, για να φτάσουν στο αγαθόν. Πρόκειται για την επίπονη και μακρόχρονη προσπάθεια που απαιτείται να καταβάλλουν, για να προσεγγίσουν και να κατακτήσουν την αλήθεια.
- Ο **ήλιος** ως πηγή φωτός συμβολίζει την ύψιστη Ιδέα του Αγαθού. Το **φως** του ήλιου συμβολίζει την πραγματική αλήθεια, την ιδέα του Αγαθού, την υπέρτατη οντολογική, τελική και γνωσιολογική αρχή.
- Η **κατάβαση** στην σπηλιά και στους υπόλοιπους δεσμώτες συμβολίζει την ενασχόληση με την πρακτική πολιτική ζωή. Οι τυχαίοι και αφιλοσόφητοι πολιτικοί δεν μπορούν να κυβερνήσουν μια πόλη, γιατί δεν έχουν έναν υψηλό σκοπό να υπηρετήσουν παρά μόνο το προσωπικό τους συμφέρον. Αντιθέτως, ο «εις σκοπός» που έχουν οι φύλακες της πολιτείας είναι να **υπηρετήσουν πιστά και ανιδιοτελώς την πόλη ολόκληρη**. Αφού θα έχουν εκπαιδευτεί ορθά και θα έχουν φιλοσοφήσει, οφείλουν να κατεβούν στο σπήλαιο, δηλαδή **στην πρακτική πολιτική**, για να ωφελήσουν με τις γνώσεις τους και την αρετή τους την πόλη ολόκληρη. Έχουν υποχρέωση να μοιραστούν μαζί τους μόχθους και τις τιμές ανεξάρτητα από την υψηλή ή κατώτερη ποιότητα που αυτές έχουν, όπως φαίνεται με τη φράση: «Το αυτού, ην δ' εγώ, καταμένειν...είτε φαυλότεραι είτε σπουδαιότεραι». Ειδικότερα οι φύλακες θα πρέπει, όταν φτάσουν στην ηλικία των 35 ετών να άρχουν στον πόλεμο

και να αναλαμβάνουν αξιώματα που αρμόζουν σε νέους. Όταν γίνουν 50 ετών, τότε πια μπορούν να μοιράζουν το χρόνο τους ανάμεσα στη φιλοσοφία και στην άσκηση της εξουσίας. Όταν θα έχουν εκπαιδεύσει τους διαδόχους τους θα είναι έτοιμοι πια να φύγουν από τη ζωή και να κατοικήσουν στις νήσους των Μακάρων. //

κατάβασις: Και αυτό το ουσιαστικό, όπως και το αντίστοιχο ρήμα, χρησιμοποιείται συμβολικά. δείχνει μια πορεία επιστροφής: από τη θεωρητική ενασχόληση με σχετικώς αφηρημένα αντικείμενα, όπως τα μαθηματικά και η διαλεκτική, στην πρακτική αντιμετώπιση προβλημάτων της καθημερινής ζωής μέσα στην πόλη. Οι φύλακες, οι πεπαιδευμένοι, έχουν χρέος να επιστρέψουν στην καθημερινότητα και από ηγετική θέση να προσφέρουν στο σύνολο των πολιτών όσα έμαθαν και είδαν στην πορεία τους προς το Αγαθό.

- **άνδριάντας:** πρόκειται για εικόνες φυσικών αντικειμένων που προέρχονται από το ανώτερο *όρατόν*. Ό,τι υπάρχει στη σπηλιά (με την εξαίρεση των φερόντων και των ίδιων των δεσμωτών), είτε είναι σκεύη είτε σκιές, θα πρέπει να θεωρηθούν ως λιγότερο φωτεινά και αληθή από τα ορατά που βρίσκονται εκτός σπηλιάς. Ο λόγος είναι ότι δεν αντλούν το φως και την αλήθεια τους από τον ήλιο αλλά από το φως του πυρός.